

Adroddiad PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD

ER MWYN CYDWEITHIO Â CHYMUNEDAU
AR YMADDASU I NEWID YN YR HINSAWDD YN SIR BENFRO

Mawrth 2023

Dr Alan Netherwood
Netherwood Sustainable Futures

Dafydd Thomas
Cynlluniwr Lles

This project is funded by Welsh Government's Coastal Capacity Building Challenge Fund, administered by WCVA. Ariennir y prosiect hwn gan Gronfa Her Meithrin Gallu Arfordirol Llywodraeth Cymru, a weinyddir gan WCVA.

1. CYFLWYNIAD

1.1 Comisiynwyd Netherwood Sustainable Futures^{1 2} a'r Cynlluniwr Lles³ gan Fforwm Arfordir Sir Benfro ym mis Chwefror 2023 i ddatblygu syniadau ar Brotocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd ar gyfer asiantaethau, cyrff cyhoeddus a'r trydydd sector, i arwain eu gwaith gyda chymunedau sydd mewn perygl, wrth i'r newid yn yr hinsawdd effeithio ar Sir Benfro yn y degawdau nesaf. Gofynnwyd iddynt hefyd ddarparu rhai syniadau cychwynol ar gyfer rhwydwaith o gymunedau a allai gydweithio ar y mater hwn. Ariannwyd y gwaith drwy Bartneriaeth Natur Sir Benfro, gan Gronfa Her Meithrin Gallu Arfordirol Llywodraeth Cymru, a weinyddir gan WCVA.

1.2 Mae'r adroddiad hwn yn rhoi trosolwg o'r gwaith hwn yn ystod mis Chwefror a mis Mawrth 2023 ac felly'n rhoi 'darn meddwl' ar gyfer:

- Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) Sir Benfro, Cyngor Sir Penfro (CSP), Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro (PCNP), PLANED ac eraill sy'n gweithio gyda chymunedau ar ddatblygu, blaengynllunio a darparu gwasanaethau.
- Grwpiau cymunedol sy'n cynrychioli cymunedau unigol, cymunedau o ddiddordeb a'r amrywiaeth eang o gyrrff sy'n gweithio i gefnogi cymunedau gan gynnwys aelodau o Gymdeithas Gwasanaethau Gwirfoddol Sir Benfro (PAVS).
- Busnesau, gan gynnwys busnesau fferm, y diwydiant hamdden, adwerthu, gweithredwyr gwasanaethau a chyflenwi sy'n gweithio o fewn cymunedau ac sydd â'u gweithlu mewn cymunedau a allai gael eu heffeithio; a grwpiau busnes ar gyfer sectorau allweddol o'r economi leol.

¹ <https://uk.linkedin.com/in/dr-alan-netherwood-074184a>

² Mae Dr Alan Netherwood o Netherwood Sustainable Futures wedi gweithio'n ddiweddar i Bwyllgor Newid Hinsawdd y DU ar Asesiad Risg Hinsawdd y DU ac ef yw awdur Asesiad Risg Newid Hinsawdd 3 Cymru. Mae ei waith presennol ar ymaddasu i newid hinsawdd mewn llywodraeth leol yng Nghymru wedi cyflwyno rhaglen arweinyddiaeth hinsawdd a chefnogaeth datgarboneiddio tir i CLILC; Mae Alan wedi gwneud gwaith risg yn sgil y newid hinsawdd ar gyfer awdurdodau lleol, y Weinyddiaeth Amddiffyn a Llywodraeth Cymru a'r RNLI ymhlith eraill. Yn 2022 cefnogodd bartneriaid ym Mwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Benfro i ddatblygu strategaeth ymaddasu i'r newid hinsawdd sir gyfan gyntaf Cymru. Mae hefyd yn Gymrawd Ymchwil Anrhydeddus ym Mhrifysgol Caerdydd sy'n arwain Prosiect Llwybrau Ymaddasu i Newid Hinsawdd. Mae Alan hefyd wedi cyhoeddi'n eang ar y mater hwn. <https://www.routledge.com/Rethinking-Leadership-for-a-Green-World/Taylor/p/book/9781032041841>

³ Mae'r Cynlluniwr Lles yn darparu gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar y cwsmer sy'n helpu grwpiau o bobl i gydweithio'n fwy effeithiol. Mae llwyddiant mewn tîm, cymuned neu fusnes yn seiliedig ar gyd-ddealltwriaeth i ysbrydoli gweithredu ar y cyd. Fel y Cynlluniwr Lles, mae Dafydd wedi bod yn gweithio gyda grwpiau o bobl yn ddiweddar i weithio gyda'i gilydd i fynd i'r afael â materion cymhleth fel helpu cymunedau i ymaddasu i newid hinsawdd; gweithio gyda phartneriaid ar draws dalgyloedd afonydd ac archwilio camau gweithredu ar y cyd i gryfhau'r economi sylfaenol. Am ragor o fanylion ewch i www.wellbeingplanner.co.uk

- 1.3 Mae Datblygu Protocol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd yn un 24 o gamau gweithredu yr ymrwymwyd iddynt yn Strategaeth Ymaddasu i Newid Hinsawdd Sir Benfro y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a fabwysiadwyd yn 2022.
- 1.4 Roedd yr ymrwymiad hwn wedi dilyn proses chwe mis o bartneriaid yn Sir Benfro yn defnyddio tystiolaeth o Aseiad Risgiau yn sgil yr Hinsawdd 3 y DU a'i ddadansoddiad ar lefel Cymru i archwilio 61 o risgiau yn sgil yr hinsawdd a ragwelir⁴. Canfu'r dadansoddiad hwn ystod eang o effeithiau posibl ar gymunedau Sir Benfro gyda goblygiadau clir i'r rhai sydd wedi'u lleoli ar yr arfordir a mewndirol, ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, seilwaith, cadwraeth natur, iechyd ac ar gyfer busnes a diwydiant.
- 1.5 Roedd yn amlwg o'r dadansoddiad hwn y byddai blaengynllunio ar gyfer effeithiau'r newid hinsawdd yn golygu bod angen ffyrdd newydd o weithio rhwng cymunedau a'r cyrff a'r sefydliadau sy'n eu cefnogi, wrth i newid hinsawdd effeithio yn y blynyddoedd i ddod. Un ffordd bosibl o gyflawni hyn fyddai datblygu Protocol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd a fyddai'n helpu i nodi sut y gallai cymunedau a'r cyrff sy'n eu cefnogi gydweithio drwy'r newid hwn.
- 1.6 Er mwyn llywio'r gwaith hwn, bu NSF, y Cynlluniwr Lles a PCF yn cydweithio i sefydlu a chyflwyno'r broses ganlynol o fewn amserlen dynn o chwe wythnos: adolygiad llenyddiaeth o'r defnydd o brotocolau a phrofiad asiantaethau sy'n gweithio gyda chymunedau ar risgiau yn sgil yr hinsawdd; tri gweithdy i ymgysylltu ag asiantaethau partner, cyrff cyhoeddus, y trydydd sector, rhwydweithiau presennol a grwpiau cymunedol i ddatblygu meddwl am y protocol; trafodaethau un i un gyda chynrychiolwyr yr uchod; a dadansoddi ac adrodd ar y gwaith. Mae'r paragraffau canlynol yn rhoi mwy o fanylion am y camau hyn.
- Roedd Gweithdy #1 (02.03) yn canolbwyntio ar: cefndir cysyniad y protocol; atgof o beryglon risgiau yn sgil yr hinsawdd i gymunedau yn Sir Benfro, gwersi y gellid eu dysgu o fannau eraill; egwyddorion a dyfnder gweithio gyda chymunedau; anghenion cymorth ar gyfer cymunedau a'r rhai sy'n eu cefnogi; a sut y gallai protocol helpu.
 - Roedd Gweithdy #2 (09.03) yn archwilio: newid cronol a chyfunol posibl mewn cymunedau oherwydd effeithiau newid hinsawdd; effeithiau crychdonni'r effeithiau hyn mewn senario sy'n defnyddio cymuned Middlehaven 'ddychmygol'; a'r sgysiau, perthnasoedd a chamau gweithredu a allai ddeillio o hynny. Byddai hyn yn helpu partneriaid i feddwl am gwmpas yr hyn y gallai fod angen i brotocol ei gwmpasu.
 - Roedd Gweithdy #3 (20.03) yn archwilio: canlyniadau #1 a #2; a pha reolau y gallai fod angen eu nodi ar gamau amrywiol o brotocol drafft: drwy ymgysylltu cychwynnol â chymuned; i ddadansoddiad risg lleol; i ddatblygu gweithredoedd addasol; a chyflawni'r camau hynny.
- 1.7 Datblygodd NSF y deunydd i ysgogi trafodaethau ym mhob gweithdy a darparodd y dadansoddiad a dyma pwy oedd prif awdur yr adroddiad hwn. Darparodd y Cynlluniwr Lles hwyluso arbenigol gan ddefnyddio meddalwedd Xleap i gofnodi allbynnau pob gweithdy a rhoddodd fewnwelediad i sut y gellid defnyddio Protocol ar draws Sir Benfro trwy rwydwaith o gymunedau; ceisiodd PCF, fel arweinydd y prosiect hwn a'r derbynnydd cyllid, ymgysylltu â darpar fynychwyr trwy ohebiaeth a rhannu deunyddiau o'r gweithdai. Buont hefyd yn cyfrannu at y gweithdai o ystyried eu profiad o weithio yn yr Aberoedd, Amroth a Niwgwyl ar newid hinsawdd.

⁴ <https://www.pembrokeshirecoastalforum.org.uk/climate-adaptation-strategy/>

- 1.8 Rhoddodd ansawdd y mewnbwn gan y rhai a fynychodd y gweithdai⁵ fewnwelediad gwerthfawr i sut y gallai protocol fod o gymorth a'r hyn y gallai ei gynnwys. Yn yr un modd, bu trafodaethau⁶ un i un yn fodd i'r ymgynghorwyr gasglu barnau o wahanol safbwyntiau.
- 1.9 Yn amlwg roedd yr amser wedi cyfyngu ar gynrychiolaeth well, yn enwedig o'r sector cymunedol yn y ddeialog hon. Argymhellir bod PCF yn adeiladu ar y gwaith hwn ac yn defnyddio'r ddogfen hon a'i chynnwys i ymgysylltu â grwpiau cymunedol, Cyngorau Tref a Chymuned, PAVS, ac Aelodau Etholedig Cyngor Sir Penfro o Ebrill 2023 ymlaen, i gael eu persbectif ar sut y gallai protocol eu cefnogi wrth i hinsawdd Sir Benfro newid.
- 1.10 Mae'r adroddiad hwn wedi'i ysgrifennu nid yn unig fel adroddiad o'r hyn a wnaethpwyd a'r hyn a ddywedodd pobl, ond yn hytrach fel dadansoddiad o'r mewnwelediad a gasglwyd, er mwyn llywio deialog barhaus ar y protocol.

Mae'n bwysig cydnabod bod yr adroddiad hwn yn rhoi trosolwg o'r gwaith sy'n mynd rhagddo ar y mater hwn a all lywio gwaith partneriaid yn Sir Benfro yn ystod 2023.

Mae'r adroddiad wedi'i strwythuro fel a ganlyn:

Adran	Cynnwys	Rhif Tudalen
2	CYSYNIAD PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD Beth yw protocol, sut mae'r rhain wedi cael eu defnyddio a sut y gallai hyn fod yn berthnasol i risgiau yn sgil yr hinsawdd ac ymaddasu i newid hinsawdd yn Sir Benfro	5
3	BETH ALLWN NI EI DDYSGU O LEFEL GYMUNEDOL GWAITH RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD RHYWLE ARALL? Dadansoddiad o ba egwyddorion a dulliau gweithredu y mae angen eu hystyried wrth ddatblygu protocol, yn seiliedig ar ddysgu mewn manau eraill a mewnwleidiadau partner	6
4	ANGHENION CEFNOGI CYMUNEDAU AR RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD AC AR GYFER Y RHAI SY'N GWEITHIO GYDA NHW Archwilio anghenion cymorth mewn cymunedau a allai brofi lefelau amrywiol o effeithiau a risgiau o ganlyniad i newid hinsawdd dros amser.	9
5	EFFEITHIAU'R HINSAWDD CYFUNOL A CHRONNOL YN 'MIDDLEHAVEN' - SENARIO 'Middlehaven' – senario lle mae effeithiau hinsawdd wedi cyfuno ac wedi cronni dros amser.	12
6	PA YMRWYMIADAU ALLAI PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD EI GYNNWYS? Archwilio'r ymrwymadau y gellid eu gwneud ar wahanol gamau o weithio gyda chymunedau ar risgiau yn sgil yr hinsawdd o ymgysylltu cychwynnol i risg a dadansoddiad lleol, i gynllunio a chyflawni ymaddasu a chyflawni.	14
7	SUT Y GELLIR DEFNYDDIO PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD YN SIR BENFRO Sut y gellir defnyddio protocol ar draws rhwydwaith o gymunedau a	19

⁵ Cynrychiolwyd y canlynol yn y gweithdai: Cyngor Sir Penfro (adfywio, cefn gwlad, newid hinsawdd, perygl llifogydd) PCAP (cynllunio) Undeb Amaethwyr Cymru, Cyrchfan Parc Cenedlaethol Bluestone, Coleg Sir Benfro, Cyfeillion Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro, Cyngor Tref Trefdraeth, Cyfoeth Naturiol Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru; PCF
⁶ Roedd trafodaethau un i un gan NSF gyda Cyfoeth Naturiol Cymru, PCAP (cynllunio, newid hinsawdd a chorfforaethol) Cyngor Sir Penfro (cynllunio) PLANED a Chyfeillion Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro

sefydliadau yn y Sir; a'r camau nesaf i ddatblygu'r Protocol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd yn ystod 2023.

Atodiadau:

Atodiad A – Cymunedau Sir Benfro Mewn Perygl o Lifogydd Wyneb, Llanw ac Afonol a Chymunedau Arfordirol Mewn Perygl

Atodiad B – Sefydliadau a allai fod yn rhan o Senario Hinsawdd 'Middlehaven'

2. CYSYNIAD PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD

- 2.1 Mae protocolau wedi cael eu defnyddio ers degawdau lawer i gefnogi gwaith rhwng llywodraeth, sefydliadau, a chymunedau mewn llawer o ffyrdd – mewn ardaloedd o wrthdaro, i gyd-destunau lle mae adnoddau naturiol yn cael eu hecsbloetio, i benderfynu sut i ddefnyddio tir; amddiffyn hunaniaeth ddiwylliannol; ac i helpu i bennu ffordd ymlaen lle mae dewisiadau anodd yn cael eu gwneud. Maent wedi cael eu defnyddio'n rhyngwladol ac yn lleol gan y Cenhedloedd Unedig, gan lywodraeth genedlaethol a lleol a chan sefydliadau'r trydydd sector – oll yn ceisio cynnwys cymunedau mewn deialog a blaengynllunio. Gellir meddwl am brotocol fel '*system o 'reolau' sy'n egluro'r ymddygiad a'r gweithdrefnau i'w dilyn ym mhob sefyllfa*'.⁷
- 2.2 Defnyddiwyd protocolau i helpu i arwain gwaith rhwng cymunedau, cymunedau buddiant a sefydliadau i:
- cyfnewid gwybodaeth
 - sefydlu deialog
 - trafod opsiynau
 - atal a datrys gwrthdaro
 - datblygu dealltwriaeth
 - meithrin gallu rhanddeiliaid
 - darparu eiriolaeth i gymunedau
 - nodi camau gweithredu a darparu adnoddau ar eu cyfer

Mae geiriau sy'n gysylltiedig â phrotocolau yn aml yn cynnwys:

symbolism
space courtesy
etiquette treaty
codeconduct
procedures guidelines
agreement

Symbolism = Symbolaeth

Space = Gofod

⁷ Gweler y canlynol am enghreifftiau o ddefnyddio protocol:

<https://www.unep.org/resources/report/community-protocols-common-underlying-principles>

<https://naturaljustice.org/wp-content/uploads/2013/08/Brief-intro-BCP.pdf>

<https://naturaljustice.org/publication/community-protocols-toolbox-2016/>

<https://www.communityplanningtoolkit.org/sites/default/files/AberdeenCityCouncilCEProtocol.pdf>

Courtesy = Cwrteisi

Etiquette = Moesau

Code = Cod

Conduct = Ymddygiad

Procedures = Gweithdrefnau

Guidelines = Canllawiau

Agreement = Cytundeb

2.3 Rhoddir rhai enghreifftiau o ddatblygu protocol a phroses yn y troednodiadau isod. Mae'r ymgynghorwyr wedi defnyddio'r rhain i lywio'r dadansoddiad yn yr adroddiad hwn.

2.4 Ar gyfer newid yn yr hinsawdd yn Sir Benfro efallai mai manteision protocol fydd:

- **cyfnewid gwybodaeth** er enghraifft am risgiau posibl mewn cymunedau gan gynnwys i ffyrdd, gwasanaethau, a phŵer
- **sefydlu deialog** er enghraifft am ffyrdd o adeiladu gwydnwch mewn gwasanaethau y mae cymunedau'n dibynnu arnynt
- **trafod opsiynau** er enghraifft ar gyfer darparu gofal cymdeithasol neu atal llifogydd
- **atal a datrys gwrthdaro** – er enghraifft ar 'ddatgomisiynu' asedau cymunedol neu adleoli deiliaid tai
- **datblygu dealltwriaeth**, er enghraifft, pwy sy'n gyfrifol am beth, a beth y gellir ac na ellir ei wneud
- **meithrin gallu** rhanddeiliaid i ddeall risgiau hinsawdd cronol a chyfunol a'u canlyniadau
- **darparu eiriolaeth** e.e., er mwyn i gymunedau gynrychioli eu barn yn wleidyddol ac ymwneud yn briodol â gwneud penderfyniadau am eu dyfodol
- **nodi ac ariannu camau gweithredu** er enghraifft cynlluniau draenio a threfniadau plannu coed i addasu i newid hinsawdd

2.5 Yn hytrach na rhuthro i ddrafftio protocol gyda llawer o bethau 'dylid eu gwneud a rhaid eu gwneud' – ceisiodd yr ymgynghorwyr arwain partneriaid trwy broses i archwilio natur a manylion yr hyn y gallai gweithio gyda chymunedau ar risgiau yn sgil y newid yn yr hinsawdd ei olygu yn y degawdau nesaf. Archwilir hyn yn yr adrannau canlynol.

3. BETH ALLWN NI EI DDYSGU O LEFEL GYMUNEDOL GWAITH RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD O RYWLE ARALL?

3.1 Fel rhan o'r prosiect, bu'r cyfranogwyr yn ystyried rhai o'r gwersi a ddysgwyd o waith blaenorol gyda chymunedau ar beryglon risgiau yn sgil yr hinsawdd gan gynnwys: adroddiad cenedlaethol diweddar *Working together to adapt to a changing climate: flood and coast* (2023) gan DEFRA, Cyfoeth Naturiol Cymru, Llywodraeth Cymru ac Asiantaeth yr Amgylchedd⁸; TALX (*Transboundary Adaptation Learning Exchange*) sy'n cwmpasu gwaith cydweithredol Iwerddon/y

⁸ <https://www.gov.uk/flood-and-coastal-erosion-risk-management-research-reports/working-together-to-adapt-to-a-changing-climate-flood-and-coast>

DU ar ymaddasu arfordirol⁹; gwaith peilot Gorllewin Cymru yn Abergwaun ac Wdig wedi'i gyflawni ar gyfer BGC Sir Benfro; cefnogaeth Fforwm Arfordir Sir Benfro i gymunedau yn Yr Aberoedd¹⁰ a'u prosiect addysg¹¹ CCAT (Cymunedau Arfordirol yn Ymaddasu Gyda'i Gilydd); profiad diweddar Cyngor Sir Penfro ac eraill sy'n gweithio yn Niwgwyl ar ymaddasu arfordirol.¹²

- 3.2 Yn ogystal, fel rhan o Weithdy #2, bu cyfranogwyr hefyd yn archwilio'n fanwl y profiad yn Fairbourne, Gwynedd o 2013 -23. Dros y cyfnod hwn, mae'r gymuned a'r sefydliadau sydd wedi'u cefnogi wedi bod yn gweithio i geisio cynllunio ymlaen ar gyfer dyfodol lle mae parhau i amddiffyn yr arfordir yn anghynladwy oherwydd effeithiau newid hinsawdd a ragwelir ar yr arfordir a mewndirol. Mae grŵp aml-asiantaeth wedi cefnogi cyfarfodydd codi ymwybyddiaeth, cwnsela, ymarferion gwacáu ffug, astudiaethau dichonoldeb, gweithdai ar opsiynau ac uwchgynllunio. Ar ôl 10 mlynedd o waith gyda'r gymuned mae llawer o faterion i'w datrys o hyd, gan gynnwys y cymorth cymdeithasol parhaus sydd ei angen; manylion y rhaglen adleoli a/neu ymaddasu'r gymuned; cynllunio ailsefydlu ar gyfer trigolion; goblygiadau ariannol opsiynau ymaddasu; a phwy sy'n gwneud penderfyniadau allweddol.
- 3.3 Bu'r cyfranogwyr hefyd yn ystyried perthnasedd Egwyddorion CGGC ar gyfer Ymgysylltu â'r Cyhoedd a "ffyrdd o weithio" Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol¹³ i'r protocol. Teimlwyd, er bod yr egwyddorion hyn yn rhoi cefndir pwysig i'r ffordd y mae sefydliadau a grwpiau'n gweithio gyda chymunedau, fodd bynnag, nid ydynt yn dweud wrthym pa ddull y dylem ei fabwysiadu wrth weithio gyda nhw ar risgiau yn sgil yr hinsawdd.
- 3.4 Mae dadansoddi ac archwilio'r deunydd hwn wedi helpu cyfranogwyr yn y prosiect protocol hwn i archwilio ystyr y gweithgareddau hyn ar gyfer ffyrdd effeithiol o weithio gyda chymunedau ar risgiau yn sgil yr hinsawdd. Mae'r paragraffau canlynol yn nodi'r materion hollbwysig i'w hystyried wrth ddatblygu protocol risgiau yn sgil yr hinsawdd yn Sir Benfro.
- 3.5 **Gosod y cyd-destun ar gyfer cymunedau** - bydd yn bwysig: cyflwyno'r cysyniad o risgiau yn sgil yr hinsawdd ac egluro ei berthnasedd i ardal benodol cymuned; fframio'r mater i ganolbwyntio ar ymaddasu fel rhywbeth ar wahân i ddatgarboneiddio: defnyddio gwybodaeth leol am effeithiau tywydd garw nawr ac archwilio beth allai difrifoldeb ac amllder cynyddol ei olygu i lesiant cymunedau yn y dyfodol; bydd hefyd yn bwysig cydnabod a deall y materion gwleidyddol/grym rhwng cymuned ac 'awdurdodau'.
- 3.6 **Fframio'r mater ar wahanol raddfeydd ac i gynulleidfaeodd lluosog** - bydd yn bwysig ystyried effeithiau ac atebion newid yn yr hinsawdd: ar wahanol raddfeydd yn amrywio o aelwydydd unigol; adeiladu asedau ac asedau naturiol o fewn cymuned, i effaith newid hinsawdd ar wasanaethau a chysylltiadau ar draws yr ardal leol a'r sir; gyda ffocws yn y dyfodol i wahaniaethu rhwng sut mae mater yn cael ei reoli nawr i feddwl am wydnwch o dan amodau hinsawdd gwahanol yn y dyfodol; i wahanol gynulleidfaeodd – trigolion, tîrfeddiannwyr, gwleidyddion, sefydliadau.
- 3.7 **Eglurder y broses** – bydd yn bwysig datblygu proses lle mae perthnasoedd ac ymddiriedaeth yn cael eu meithrin rhwng y sefydliadau a'r grwpiau a'r gymuned fel bod unrhyw ymgysylltiad yn cael ei weld fel proses ddysgu i bawb; gyda nodau, amcanion tryloyw, allbynnau clir gyda chanlyniadau a rennir. Bydd angen eglurder ynghylch rolau a chyfrifoldebau chwaraewyr allweddol a'u rôl wrth wneud penderfyniadau.

⁹ <https://talx.ie/>

¹⁰ <https://www.ccatproject.eu/report-lessons-learned-climate-change-engagement-with-the-havens-community/>

¹¹ <https://www.ccatproject.eu/report-lessons-learned-climate-change-engagement-with-the-havens-community/>

¹² <https://www.pembrokeshire.gov.uk/coastline-adaptation-plans/newgale-shingle-bank>

¹³ <https://wcva.cymru/influencing/engagement/>

3.8 **Technegau i deall risgiau yn sgil yr hinsawdd** – mae technegau lluosog y gellir eu defnyddio i ymgysylltu cymunedau ar risgiau yn sgil yr hinsawdd gan gynnwys; asesiad risg; gwirio yn y maes; naratifau; mapio senarios a dadansoddi ‘gwrthdaro’.’ Fodd bynnag, dylai archwilio a deall gwendidau drwy’r technegau hyn adeiladu tystiolaeth fel llwybr i weithredu, nid fel pwynt terfyn.

3.9 **Cofleidio cymhlethdod a chynnen** – mae gwaith ar risg yn sgil yr hinsawdd wrth i amser fynd yn ei flaen yn debygol o godi rhai materion anodd a chymhleth i gymunedau, eu cynrychiolwyr a’r sefydliadau sy’n eu gwasanaethu – er enghraifft ailgyfeirio ffyrdd; cyfyngiadau ar fuddsoddi mewn seilwaith; gwasanaethau’n cael eu tanseilio gan effeithiau parhaus a chynyddol. Bydd yn bwysig bod gwaith gyda chymunedau yn archwilio’n gywir y cyfyngiadau ar yr hyn y gellir ei wneud; a chyfaddawdu rhwng opsiynau ar gyfer datblygu ac mewn rhai achosion opsiynau radical o ddadgomisiynu neu adleoli asedau. Bydd hyn angen sefydliadau i ddatblygu sgiliau i gefnogi cymunedau trwy newid ac i ddarparu atebion technegol a gwaith i achosi newid cymdeithasol a systemig.

3.10 **Sefydliadau’n ymaddasu eu hunain** – thema gref a ddaeth i’r amlwg o’r dadansoddiad hwn oedd, er mwyn darparu cymorth effeithiol ac ystyrlon i gymunedau, sefydliadau cyhoeddus, er enghraifft Cyngor Sir Penfro, PCAP a Cyfoeth Naturiol Cymru, bydd yn rhaid iddynt ddatblygu eu sgiliau a’u gallu eu hunain i weithio gyda chymunedau, fel y bydd newidiadau hinsawdd yn cael effaith yn y degawdau nesaf. Bydd angen iddynt sefydlu eu hunain i fynd i’r afael â’r tasgau a ddangosir yn y rhestr ganlynol. Cydnabyddir y bydd cyflawni’r tasgau uchod yn y dyfodol angen adnoddau a sgiliau ychwanegol o’r rhai sydd ar gael yn awr, ac y bydd angen i sefydliadau gynllunio ymlaen i ateb y galw yn y meysydd gwaith a ganlyn.

- deall graddfa a chyfuniadau risgiau yn sgil yr hinsawdd mewn amrywiol leoedd
- ymgysylltu â’r rhai yr effeithir arnynt
- codi ymwybyddiaeth o risgiau lluosog ac ymateb
- defnyddio tystiolaeth yn gydlynol
- darparu cyfathrebu symlach
- cynllunio ar gyfer ‘parhad busnes’ a/neu ‘adael i bethau fynd’
- cynllunio ymlaen ar gyfer newidiadau i wasanaethau a datblygiad yn y gymuned
- paratoi cymunedau ar gyfer newid
- deall a chynllunio ar gyfer goblygiadau ariannol
- darparu cynllunio a chymorth llywodraethu effeithiol
- datblygu sgiliau rheoli gwrthdaro
- darparu cymorth cydlynol rhwng sefydliadau

3.11 **Arweinyddiaeth** - roedd llawer o’r deunydd a’r trafodaethau ymhlith y mynychwyr yn canolbwyntio ar yr angen i arweinwyr lluosog weithio ar y mater hwn yn effeithiol, gan gynnwys y cyngor sir, gyda chyfrifoldebau lluosog fel arweinwyr cymunedol trwy ddarparu ei wasanaethau; gwleidyddion lleol a fyddai’n ymwneud fwyfwy â risgiau yn sgil yr hinsawdd drwy etholiadau lleol ac ymrwymadau maniffesto gwleidyddol; trwy swyddogion o sefydliadau sy’n rhannu data, yn datblygu polisi ac yn cynllunio ymlaen; a thrwy arweinwyr cymunedol eu hunain mewn cynghorau tref a chymuned.

3.12 **Cydnorthedd cymunedol** – cydnabu trafodaethau fel rhan o’r prosiect protocol hwn mai un o ganlyniadau allweddol ymgysylltu â chymunedau ddylai fod i’w galluogi i ganolbwyntio ar eu rôl eu hunain wrth gynllunio ar gyfer ac ymdopi â newidiadau i’r hinsawdd. I wneud hyn bydd angen iddynt ddeall:

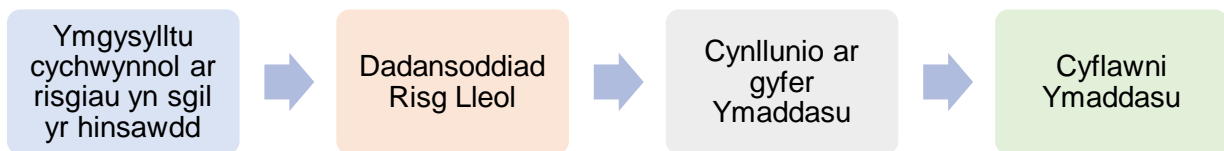
- potensial risg, tebygolrwydd, effaith, ac amserlenni posibl
- pwy all wneud beth i helpu a sut

- gweithgareddau y gallant eu gwneud i adeiladu eu gallu ar y cyd i ymdopi¹⁴
- pa gynlluniau wrth gefn sydd eu hangen ar gyfer risgiau lluosog yn y lleoedd y maent yn byw ynddynt
- y gallu sydd ar gael a chan sefydliadau i'w cefnogi

Mae Adaptation Scotland wedi cynhyrchu canllaw ymarferol darluniadol rhagorol i gymunedau ar yr hyn y gallant ei wneud drostynt eu hunain i adeiladu gallu i wrthsefyll y newid yn yr hinsawdd; canolbwyntio ar gamau gweithredu penodol i adfywio natur; gwella tai a'r gymdogaeth; cefnogi hunangynhaliadaeth; mynd o gwmpas; a thyfu sgiliau a chyflogaeth. Mae'r math hwn o ganllaw yn darparu asiantaeth i gymunedau.

Mae Protocol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd yn wahanol i hwn gan y byddai'n arwain sut mae sefydliadau a grwpiau'n cydweithio i ddatblygu gwydnwch, fel bod cymunedau'n gallu dylanwadu ar ffactorau sydd allan o'u rheolaeth uniongyrchol (e.e., seilwaith; defnydd tir; gwasanaethau; ymateb brys; gofal iechyd).

- 3.13 **Gweithio gyda – nid gwneud i** – mae'r dystiolaeth o waith mewn mannau eraill a'r rhai a fu'n rhan o'r trafodaethau, yn dangos y byddai angen i waith ar risgiau yn sgil yr hinsawdd gynnwys cydgynhyrchu¹⁵ cynlluniau ar gyfer cymunedau, rhwng y sefydliadau a'r grwpiau sy'n eu cefnogi ac aelodau o'r cymunedau eu hunain. Mae Rhwydwaith Cydgynhyrchu Cymru¹⁶ yn amlinellu sut mae cydgynhyrchu: yn gwerthfawrogi'r holl gyfranogwyr ac yn adeiladu ar eu cryfderau; datblygu rhwydweithiau ar draws seilos; canolbwyntio'r hyn sy'n bwysig i'r bobl dan sylw; meithrin perthnasoedd o ymddiriedaeth a rhannu pŵer; ac yn galluogi pobl i greu newid a sefydliadau i ddod yn alluogwyr.
- 3.14 **Agwedd fesul cam at y Protocol?** Rydym yn awgrymu o'r dadansoddiad uchod y byddai angen protocol posibl i gefnogi ac arwain cymunedau yr effeithir arnynt *a'r rhai* sy'n ymwneud â'u cefnogi, trwy gyfres o gamau cydamserol i fynd i'r afael â risgiau yn sgil yr hinsawdd. Rydym wedi galw'r camau hyn yn *ymgysylltu cychwynnol ar risgiau yn sgil yr hinsawdd; dadansoddi risg lleol; cynllunio ar gyfer ymaddasu a darparu ymaddasiadau*. Ystyrir y pedwar cam hyn yn fanylach yn Adran 5 yr adroddiad hwn.

4. ANGHENION CEFNOGI CYMUNEDAU AR RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD AC AR GYFER Y RHAI SY'N GWEITHIO GYDA HWY

¹⁴https://adaptationscotland.org.uk/application/files/9116/7895/7609/Communities_Climate_Adaptation_Route_Map_Final_March_2023.pdf

¹⁵ Yn ôl Cymdeithas Llywodraeth Leol "Mae cydgynhyrchu yn canolbwyntio ar berthynas lle mae gweithwyr proffesiynol a dinasyddion yn rhannu pŵer i gynllunio a darparu cymorth gyda'i gilydd, gan gydnabod bod gan y ddau bartner arbenigedd hanfodol. Yn gyffredinol, mae cydgynhyrchu yn ei hanfod yn ymwneud ag ystyried pobl fel asedau: nid yw pobl bellach yn dderbynwyr goddefol gwasanaethau, ond maent yn bartneriaid cyfartal wrth ddylunio a darparu gweithgareddau i wella canlyniadau". I gael rhagor o wybodaeth am <https://www.local.gov.uk/topics/devolution/devolution-online-hub/public-service-reform-tools/engaging-citizens-devolution-7>

¹⁶ <https://copronet.wales/>

- 4.1 Neges glir o'r gwaith hwn yw y gall gwahanol gymunedau, ar lefel sirol, fod yn agored i risg yn sgil yr hinsawdd mewn ffyrdd amrywiol iawn, ac felly bydd angen lefelau amrywiol o gefnogaeth dros amser.
- 4.2 Dangosodd gwaith ar y Strategaeth Ymaddasu i Newid Hinsawdd yn 2022¹⁷ sut mae 45 o gymunedau ar draws Sir Benfro yn debygol o brofi lefelau amrywiol iawn o lifogydd ac erydu arfordirol yn y degawdau nesaf oherwydd newid yn yr hinsawdd. Y pwynt allweddol yw, os caiff risgiau hinsawdd eraill o CCRA3 eu hystyried hefyd, yna mae'n debygol y bydd cyfres amrywiol ac unigryw o risgiau i bob cymuned ar draws y Sir. Bydd yn rhaid i brotocol roi cyfrif am yr amrywiaeth hon o risg, yr angen i weithio ar gyfer gwahanol gymunedau ledled Sir Benfro ag amgylchiadau unigryw
- 4.3 Yn ogystal, mae risgiau yn sgil yr hinsawdd yn debygol o *gyfuno* mewn cymunedau unigol, gan effeithio'n *gronol* dros amser, ac mewn rhai achosion, *rhaeadru* oherwydd cynnydd yn nifrifoldeb a digwyddiadau tywydd garw.
- 4.4 Cynhyrchodd yr ymgynghorwyr y model canlynol i alluogi cyfranogwyr i feddwl trwy'r mater hwn o amrywiaeth a newid dros amser mewn perthynas â'r protocol.

Difrifoldeb / Effaith
Amser

Ymdopi a sboncio'n ôl	Cynllunio ar gyfer newid	Cynllunio ar gyfer 'gadael i bethau fynd'
Paratoi cymunedau ar gyfer digwyddiadau tywydd garw amlach a niweidiol	Paratoi cymunedau ar gyfer risgiau rhaeadru lluosog dros amser	Paratoi cymunedau ar gyfer newidiadau radical o risgiau yn sgil yr hinsawdd
Tymor byr (adweithiol)	Tymor canolig (rhagweithiol)	Rhagweithiol hirdymor
Paratoi ar gyfer mwy o'r un peth trwy'r gwasanaethau cynllunio a brys presennol	Cynyddu dealltwriaeth	Cynyddu Dealltwriaeth
	Cydgynhyrchu wrth lunio lleoedd	Cyd-gynhyrchu wrth lunio gwasanaethau
	Cyd-gynhyrchu wrth lunio gwasanaethau	Cydgynhyrchu mewn datgomisiynu

Dyfnder y gwaith o fewn cymunedau a sefydliadau

- 4.5 Mae'r model hwn yn dangos y gall fod yna gymunedau a fydd yn gallu ffynnu trwy ddim ond bownsio'n ôl o ddigwyddiadau tywydd garw mynych wrth iddynt ddigwydd mewn hinsawdd sydd wedi newid. Fodd bynnag, efallai y bydd rhai cymunedau (yn y golofn ganol) sy'n dechrau profi effeithiau cronol sy'n gofyn am addasu seilwaith, tir, gwasanaethau, iechyd ac ati yn lleol ac angen cynllunio ar gyfer y newid hwn; yn olaf (yn y drydedd golofn) efallai y bydd rhai cymunedau a fydd yn profi newid mwy radical o ganlyniad i newid yn yr hinsawdd sy'n golygu'r seilwaith hwnnw; tir; gwasanaethau yn anghynaliadwy, gydag effeithiau economaidd, iechyd a chymdeithasol mawr eraill. Mae'n bosibl y bydd angen cymorth gwahanol ar bob un o'r mathau hyn o gymuned gan y sefydliadau a'r grwpiau sy'n eu cefnogi. Ym marn yr ymgynghorydd, bydd angen i sefydliadau ddatblygu gallu i wasanaethu amrywiaeth o anghenion cymunedol wrth i'r hinsawdd newid.

¹⁷Gweler y tabl yn Atodiad A. Daw'r data o ddata Cyfoeth Naturiol Cymru a ddarparwyd ar gyfer Asesiad Llesiant Sir Benfro (2022) a data PCNP ar ardaloedd rheoli newid arfordirol (2018)

4.6 Roedd y diagram hwn yn cyseinio â chyfranogwyr, gan eu galluogi i ddeall ac archwilio'r mathau amrywiol o anghenion a allai fod gan gymunedau. Mae'r rhestr ganlynol yn rhoi syniad o'r ymateb i'r 'model' hwn a'r hyn y gallai ei olygu i'r cymorth ychwanegol y mae angen i Brothocol Risg yn sgil yr Hinsawdd ei ddarparu:

Ar gyfer cymunedau

- deall amlygiad i risg a gwydnwch ar gyfer y lle maent yn byw a sut y bydd risgiau yn effeithio tuag allan ac i mewn
- deall y gall effeithiau ryngweithio a gwaethygu dros amser – nid yw hyn yn ymwneud â digwyddiadau unigol
- ymgysylltu cynnar i archwilio amseroedd degawdol
- cymryd rhan mewn asesu risg sy'n benodol i'w cymunedau
- archwilio'r hyn y gallant ei ddisgwyl gan eraill a'u rôl mewn gwydnwch/hunanddibyniaeth
- deall y cysylltiad rhwng yr argyfwng hinsawdd a natur

Ar gyfer y rhai sy'n cefnogi cymunedau

- cynyddu dealltwriaeth o risgiau tymor canolig a hirdymor yn sgil newid yn yr hinsawdd
- datblygu sianeli cyfathrebu rhwng sefydliadau a chymunedau
- nid yn unig y 'mater' ond rheoli canlyniadau newid yn yr hinsawdd
- diwallu ystod o anghenion rhyngweithio yn dibynnu ar ddirifoldeb yr effaith a'r effaith gronnus
- disgwyliadau - helpu cymunedau i archwilio'r hyn y gallant ei ddisgwyl gan eraill
- y ffordd y mae angen i sefydliadau esblygu i gydweithio â chymunedau i weithio ar y mater hwn
- llywio modelau gwasanaeth newydd ar gyfer dyfodol gyda hinsawdd wedi newid
- uwchsgilio sefydliadau ar ymaddasu i newid hinsawdd

4.7 Roedd y model hwn hefyd yn helpu i ganolbwyntio cyfranogwyr ar y meysydd cymorth lle byddai angen meithrin gallu yn ystod y degawdau nesaf. Roedd hyn yn cynnwys darpariaeth gynyddol o'r canlynol:

- gwybodaeth
- cyngor
- cwnsela
- ymgysylltu
- cyllid
- cymorth ymarferol
- gwasanaethau wedi'u haddasu
- cymorth cyfreithiol
- eiriolaeth aelodau lleol
- cymorth swyddogion

5. EFFEITHIAU'R HINSAWDD CYFUNOL A CHRONNOL YN MIDDLEHAVEN - SENARIO

- 5.1. Aeth yr ymgynghorwyr â'r cyfranogwyr hefyd drwy ail ymarferiad yng Ngweithdy#2 a oedd yn archwilio risgiau cyfunol a chronnol ar gyfer cymuned ddychmygol 'Middlehaven' gan roi cipolwg ar y perthnasoedd, y sgysiau a'r gweithgareddau a allai ddeillio o effeithiau hinsawdd treiddiol dros amser. Rhoddodd hyn enghraifft 'gweithiol' o'r mathau o ryngweithio rhwng cymunedau a sefydliadau y gallai fod angen i Brotocol Risg yn sgil yr Hinsawdd eu harwain.
- 5.2. Mae'r diagram trosodd yn dangos sut y gall newid yn yr hinsawdd ddechrau tanseilio llesiant yn Middlehaven dros amser drwy effeithio ar agweddau ar fywyd cymunedol (mewn cylchoedd glas) – gyda chanlyniadau'r effeithiau hyn yn cael eu dangos nesaf atynt. Gofynnwyd i'r cyfranogwyr drafod y rhain a nodi pa fath o faterion a allai ddeillio o'r effeithiau hyn, pa fath o sgysiau y gallai'r rhain arwain atynt a phwy y gallai fod angen eu cynnwys?
- 5.3. Roedd y cyfranogwyr yn fedrus wrth nodi'r materion y gellid eu trafod o bosibl ar gyfer pob agwedd ar fywyd cymunedol. Dangosir y rhain yn y tabl isod.

Busnes

opsiynau ar gyfer cyllid busnes ac yswiriant
goblygiadau ar gyfer cyflenwi a dosbarthu
y gweithlu – cael mynediad at sgiliau a thaith i'r gwaith.
gwerth gwerthu busnes
marchnad afradlon (e.e., ymwelwyr)
cynnal a chadw safle busnes
costau trafnidiaeth a nwyddau uwch
logisteg a chostau adleoli busnes
cynllunio wrth gefn ar gyfer tywydd garw (mwy o amlder a dwyster)

Mynediad i Wasanaethau

mynediad at wasanaethau hanfodol: dŵr; bwyd, trafnidiaeth, gofal iechyd; ysgolion
risgiau i wasanaethau'r Cyngor:
gwastraff; cynnal a chadw ffyrdd
risgiau i asedau cymunedol: siopau; canolfannau; busnesau
cynllunio wrth gefn ar gyfer tywydd garw (mwy o amlder a dwyster)
goblygiadau ariannol i drigolion: y dreth gyngor, biliau cyfleustodau, teithio i'r gwaith

Cyfleustodau

bregusrwydd a pharhad o gyflenwadau yfed.
cyflenwad busnes (gan gynnwys amaethyddiaeth)
rhwydweithiau carthffosiaeth a seilwaith ansawdd dŵr traethau ymdrochi

Tir

risgiau i adnoddau pridd
lle gallai atebion seiliedig ar natur helpu goblygiadau colli tir
mynediad dŵr ar gyfer amaethyddiaeth effeithiau ar y parth rhynglanwol
rôl SUDS
ymagwedd at safleoedd gwarchoddedig rheoli cynnydd mewn clefyd coed effaith ar ddŵr yn y dalgylch
cyfleoedd ar gyfer cynyddau newydd grantiau a chyllid sydd ar gael colli bioamrywiaeth

Ffyrdd

bregusrwydd y rhwydwaith ffyrdd
risgiau i barhad gwasanaeth a buddiannau busnes
risgiau rhaeadru (e.e., arwyneb, swbstrad, ymsuddiant, hap-safleoedd a chyfleustodau) dros amser
costau uwch dros amser a dull buddsoddi dulliau amgen o gynnal a chadw ffyrdd B
nodi opsiynau - dim ymyrraeth, senario 'fforddiadwy', senario orau
cynllun ar gyfer addasu, ailgyfeirio, neu gollod

Iechyd

negeseuon targedig i grwpiau agored i niwed i orboethi ac oeri
pail ansawdd aer, osôn, a gronynnau (o danau gwyllt)
cynllunio gweithredu llifogydd ar gyfer digwyddiadau

cyflenwad trydan a nwy.

risgiau i iechyd meddwl
mynediad at ofal iechyd

Cyllid

Cynnydd mewn costau busnes
Mynediad at gyllid busnes
Gwerth eiddo a'i werthiant
Costau cynnal a chadw yn y sector
cyhoeddus

Tai

risgiau i'r stoc tai presennol
goblygiadau o fathau amrywiol i
berchnogion eiddo
(gwerth/yswiriant/addasiadau)
opsiynau ar gyfer cyllid, iawndal, adleoli

- 5.4. Roeddent hefyd yn gallu nodi'r ystod eang o sefydliadau a diddordebau y gallai fod angen eu cynnwys yn y trafodaethau hyn yn Middlehaven¹⁸. Mae'r ymarfer hwn yn rhoi syniad o sut, ar gyfer un gymuned yn unig, y gall fod angen cynnal sgysgiau lluosog rhwng y gymuned ac amrywiaeth eang o sefydliadau er mwyn ymateb i effeithiau 'crychdonni' newid yn yr hinsawdd.
- 5.5. Cydnabuwyd bod gwasanaethau eisoes yn bodoli i fynd i'r afael â llawer o'r materion hyn. Fodd bynnag, y mater allweddol i ddarparwyr gwasanaethau yw bod effeithiau newid hinsawdd yn debygol o gynyddu neu newid y galw am wasanaethau dros amser, er enghraifft, iechyd, cynnal a chadw seilwaith, neu gymorth busnes. Bydd angen cynllunio ar gyfer hyn.
- 5.6. Teimlwyd na fyddai protocol posibl yn mynd i'r afael â'r holl faterion, effeithiau neu effeithiau crychdonni hyn. Ond gall gynnig 'safon sylfaenol' ar gyfer pa gymorth y gall cymunedau ei gyrchu i'w galluogi eu hunain ac eraill i gynllunio ymlaen ar gyfer hinsawdd sydd wedi newid – ac osgoi senario Middlehaven.

6. PA YMRWYMIADAU ALLAI PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD EI GYNNWYS?

- 6.1. Mae adrannau blaenorol yr adroddiad hwn wedi archwilio pa faterion y gallai fod angen i Brococol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd fynd i'r afael â hwy ledled Sir Benfro, gan y bydd newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar gymunedau gwahanol yn seiliedig ar eu setiau unigryw eu hunain o amgylchiadau. Mae'r adrannau hyn hefyd wedi nodi mater allweddol o'r sefydliadau a'r grwpiau sy'n cefnogi cymunedau sydd angen addasu eu hunain, trwy ystyried risgiau yn sgil yr hinsawdd yn y gwaith y maent yn ei wneud a meddwl ymlaen am y mathau o wasanaethau y gallai fod eu hangen ar gymunedau i ymdopi. Mae hon yn wybodaeth werthfawr i lywio Protocol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd posibl.
- 6.2. Galluogodd Gweithdy #3 y cyfranogwyr i fyfyrto ar y deunydd uchod a chael mwy o fanylion am gynnwys posibl protocol. Er mwyn galluogi hyn darparwyd y diagram canlynol. Mae hyn yn awgrymu pedwar cam y gellid cymryd cymunedau drwyddynt fel rhan o Brococol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd o'r ymgysylltu cychwynnol i gyflawni ymaddasu (fel yr awgrymir yn Adran 2 yr adroddiad hwn). Drwy'r camau hyn, gellid mynd â chymuned (a'r sefydliadau sy'n gweithio gyda nhw) ar daith o gael eu cyflwyno i'r cysyniadau o risgiau yn sgil yr hinsawdd ac ymaddasu yng Ngham 1, i ddweud yn union beth y gallai hyn ei olygu yn eu cymuned yng Nghyfnod 2, i gynllunio beth sydd angen iddynt ei wneud i ymdopi/ffynnu yng Ngham 3; a chyflawni camau ymaddasu i feithrin cydnerthedd yng Ngham 4.

¹⁸ Gweler ATODIAD B – SEFYDLIADAU A ALLAI FOD YN YMWNEUD Â SENARIONEWID HINSAWDD 'MIDDLEHAVEN'

Cam 1 Ymgysylltiad Cychwynnol	Cam 2 – Dadansoddiad Risg Lleol	Cam 3 – Cynllunio Ymaddasu	Cam 4 – Cyflawni Ymaddasu
Beth yw'r mater?	Sut olwg sydd ar hyn yn lleol?	Beth allwn ni ei wneud amdano?	Sut ydym ni'n cyflawni'r newidiadau sydd eu hangen?
Dechrau cynnwys y gymuned mewn deialog ar risg yn sgil yr hinsawdd	Archwiliad manwl o risgiau, gwendidau a datrysiadau lleol	Meddwl am ffyrdd o adeiladu gwydnwch yn y gymuned	Camau gweithredu y mae angen eu cyflawni ar gyfer y gymuned mewn hinsawdd sy'n newid
Bwriad Gwybodaeth Rolau Proses Mewnbwn Cymunedol Cyfathrebu	Tystiolaeth Ymgom Mapio Cyfrifoldebau Mewnbwn cymunedol Cyfathrebu	Goblygiadau Ymgom Opsionau addasu lleol Datrys gwrthdaro Mewnbwn cymunedol Cyfathrebu	Camau gweithredu gofynnol Cyfrifoldeb Adnoddau Mewnbwn cymunedol Cyfathrebu

- 6.3. Cynhaliwyd ymarfer i feddwl pa ymrwymadau neu reolau y gellid eu neilltuo ar gyfer pob cam. Y rhesymeg dros yr ymarfer hwn oedd archwilio a allai'r broses 4 cam hon fod yn strwythur posibl ar gyfer Protocol Risgiau yn sgil yr Hinsawdd, a datblygu meddwl ar ymrwymadau penodol y gellid eu gwneud ar bob cam. I wneud hyn, gofynnwyd i'r rhai a oedd yn bresennol pa fath o ymadroddion/ymrwymadau y gellid eu defnyddio ar bob cam drwy gwblhau'r brawddegau hyn:

Byddem ni (y grŵp) yn

Byddwn ni yn.... (Gan y rhai sy'n cefnogi cymunedau)

Byddem yn disgwyl.... (O'r gymuned)

- 6.4. Mae'r tablau canlynol yn dangos yr ymatebion gan gyfranogwyr ar gyfer pob cam. Sylwch fod y rhain yn *syniadau* am y math o ddatganiadau y gellid eu defnyddio mewn Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd ac maent yn ddangosol.

Cam 1 Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd - Ymgysylltiad Cychwynnol

Byddem ni (y 'Ni' ar y cyd) yn	Byddwn ni yn....	Byddem yn disgwyl
cynyddu dealltwriaeth o oblygiadau peryglon newid yn yr hinsawdd	canolbwyntio ar ble y gall y rhai sy'n ymwneud gefnogi ei gilydd trwy newid yn yr hinsawdd	i'r gymuned ddod â phobl at y bwrdd i archwilio risgiau yn sgil yr hinsawdd ac atebion
cyflwyno gwybodaeth am ragamcanion a risgiau mewn ffordd hygyrch	anelu at feithrin ymddiriedaeth a datblygu perthynas gadarnhaol rhwng y gymuned a'r sefydliadau, grwpiau ac unigolion sy'n ei chefnogi	arweinwyr cymunedol i ymgysylltu gan gynnwys cynghorwyr ac arweinwyr sy'n cynrychioli grwpiau cymunedol
cyflwyno gwybodaeth am risgiau newid yn yr hinsawdd yn ddiuedd gan ddefnyddio'r wybodaeth a'r data gorau sydd ar gael, a dehongli'r data hwn ar gyfer y gymuned	darparu proses ailadroddol i gymryd pryderon, mewnwleidiadau, safbwyntiau a syniadau'r gymuned ar	cymunedau i fod yn agored i archwilio newid: o ganlyniad i effeithiau newid yn yr hinsawdd a thrwy fynd

<p>gweithio ar y cyd i ddarparu gwybodaeth gydynol</p> <p>darparu manau trafod y gall y gymuned gael mynediad iddynt</p> <p>ceisio amrywiaeth eang o safbwyntiau gan y gymuned ar beryglon newid yn yr hinsawdd; gan gynnwys perchnogion tai, busnesau, tirfeddianwyr</p> <p>gwrando ac ymgysylltu â'i gilydd i glywed pryderon, mewnwelediadau, safbwyntiau a syniadau ei gilydd</p> <p>archwilio risgiau yn sgil yr hinsawdd ochr yn ochr â blaenoriaethau cymunedol eraill.</p> <p>rhoi esboniad clir o gyfrifoldebau asiantaethau, cyrff cyhoeddus a grwpiau dan sylw.</p> <p>nodi camau gweithredu sy'n helpu i adeiladu gwydnwch newid hinsawdd cymunedol a chydweithio i'w rhoi ar waith</p> <p>darparu'r adnoddau i gefnogi'r drafodaeth a bod yn glir ynghylch y broses yr ydym yn mynd drwyddi</p>	<p>risgiau yn sgil yr hinsawdd a'u datblygu'n gamau ymaddasu</p> <p>cynorthwyo i sicrhau bod pob llais yn cael ei glywed a bod gwrthdaro yn cael ei leihau</p> <p>darparu amser a lle i bawb leisio eu barn.</p> <p>creu dolen adborth lle gwrandewir ar gymunedau a lle gellir mireinio ac atgyfnerthu blaengynlluniau i adlewyrchu barn y cymunedau</p> <p>helpu i gyfleu ein canfyddiadau i sefydliadau perthnasol</p> <p>darparu ymrwymiad hirdymor i gydweithio os oes angen</p> <p>peidio â cherdded i ffwrdd o'r sgwrs os yw'n mynd yn anodd, yn gynhennus a cheisio lleihau gwrthdaro</p> <p>ni fydd yn gosod atebion ar gymunedau ond o'r cychwyn cyntaf yn ceisio rhannu grym a chyfrifoldeb i feithrin ymddiriedaeth.</p>	<p>i'r afael â pheryglon newid yn yr hinsawdd</p> <p>pobl ifanc yn y gymuned i ymgysylltu i gynrychioli cenedlaethau'r dyfodol a allai fyw yn y gymuned mewn hinsawdd sydd wedi newid</p> <p>perchnogion tai, busnesau, tirfeddianwyr, a buddiannau eraill i gael eu cynrychioli</p> <p>ymrwymiad i archwilio risgiau lluosog yn sgil yr hinsawdd a'u hatebion dros gyfnod o ddegawdau</p> <p>cymunedau i ymgysylltu eraill yn weithredol ar y mater hwn i sicrhau bod eu barn yn cael ei chynrychioli a'i chlywed</p>
--	--	--

6.5. Roedd y mynychwyr hefyd yn gallu canolbwyntio ar Gam 2 y strwythur Protocol posibl.

Cam 2 Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd – Dadansoddiad Risg Lleol

Byddem ni (y 'Ni' ar y cyd) yn	Byddwn ni yn ...	Byddem yn disgwyl ...
<ul style="list-style-type: none"> canolbwyntio ar ddadansoddi effeithiau newid hinsawdd ar: <ul style="list-style-type: none"> mynediad at wasanaethau seilwaith cyfleustodau tir iechyd 	<ul style="list-style-type: none"> defnyddio data sy'n seiliedig ar dystiolaeth i edrych ar risgiau lleol dehongli mapiau a data i alluogi'r gymuned i ddeall natur, graddfa a thebygolrwydd risgiau 	<ul style="list-style-type: none"> yr holl randdeiliaid i gydweithio'n agored mewn ysbryd cydweithredol gwirioneddol i sicrhau'r canlyniadau gorau posibl sefydliadau i rannu a dehongli eu data i

<p>economi a materion allweddol eraill</p> <ul style="list-style-type: none"> • helpu ein gilydd i ddatblygu gwahanol senarios yn y dyfodol i lywio opsiynau posibl • dehongli data/gwybodaeth i gynorthwyo dealltwriaeth o risgiau ac atebion • sicrhau bod gan bawb sy'n gysylltiedig ddealltwriaeth sylfaenol o'r wyddoniaeth a'r data sydd ar gael a'r hyn y mae hyn yn ei ddweud wrthynt • gwrandao ar arbenigedd a barn leol ar risgiau • gweithio i nodi cyfleoedd sy'n benodol i'r ardal leol • nodi meysydd o wrthdaro posibl neu flaenoriaethau cystadleuol • cefnogi ein gilydd i ymchwilio i faterion penodol sy'n benodol i'w cymuned yng nghyd-destun risg yn sgil yr hinsawdd e.e. cnydau, priddoedd, coed, yswiriant; mynediad ffordd. 	<ul style="list-style-type: none"> • bod yn glir ynghylch pwy sy'n darparu pa wybodaeth, ar ba ffurf a phryd • pwysu a mesur yr holl risgiau canfyddedig ac ymgynghori'n lleol ar y rhai y gallem fod wedi'u methu • tynnu ar wybodaeth leol am dir, seilwaith, natur, a'r gymuned i lywio ein ffordd o feddwl • cydbwysu trafodaethau ar risgiau â thrafodaethau ar gyfleoedd • cyflwyno gwybodaeth mewn modd clir a dealladwy - gan gynnwys mewn ffordd y gall gwahanol sectorau o'r cymunedau eu deall • cysylltu cymunedau ag atebion posibl i helpu i fynd i'r afael â materion newid hinsawdd ar gyfer materion lleol penodol • sicrhau dealltwriaeth o le'r gymuned yn y dirwedd ffisegol ehangach a sut y gall hyn effeithio ar newid hinsawdd ac atebion newid hinsawdd • darparu 'proffil risgiau yn sgil yr hinsawdd cymunedol'; cefnogi cynllunio addasiadau 	<p>lywio dadansoddiad risg lleol.</p> <ul style="list-style-type: none"> • dyraniad adnoddau digonol gan sefydliadau i alluogi adnabod data / gwybodaeth / cyfleoedd cymunedol penodol • arweinwyr cymunedol i ddod â gwybodaeth gymunedol i'r broses • bod yn agored, cydweithredol, mewnbwn amser i gydlynu dadansoddiad risg lleol
---	--	--

6.6. Mae'r rhai sy'n mynychu hefyd yn rhoi mewnwelediad i'r cam Cynllun Ymaddasu. Mae angen cydnabod mai amser cyfyngedig oedd gan gyfranogwyr Gweithdy #3 i fynd i'r afael â'r cam hwn.

Dylai PCF (Fforwm Arfordir Sir Benfro) a phartneriaid ailedrych ar hyn ar ôl mis Mawrth 2023 (gweler adran 6).

Cam 3 Protocol Risgiau yn Sgîl yr Hinsawdd – Cynllunio Ymaddasu i Newid Hinsawdd

Byddem ni (y 'Ni' ar y cyd) yn	Byddwn ni yn ...	Byddem yn disgwyl ...
<ul style="list-style-type: none"> cymryd y data o'r asesiad risg a chynhyrchu set o flaenoriaethau cydweithio i nodi a thrafod atebion posibl cytuno pwy sy'n gwneud beth ar sail cyfrifoldebau statudol, arbenigedd ac adnoddau bod yn glir ynghylch y cyfleoedd a'r cyfyngiadau cytuno ar sbardunau ac amserlenni i ddarparu'r opsiynau ymaddasu a ffefrir. bod yn ymwybodol o'r effaith y gall ymyriad ei chael ar flaenoriaethau eraill - canlyniadau anfwriadol dadansoddi manteision ac anfanteision atebion a meini prawf posibl i flaenoriaethu'r rhai i'w dilyn canolbwyntio ar gostau oes camau ymaddasu - nid costau ymlaen llaw yn unig. 	<ul style="list-style-type: none"> cyflwyno cyfleoedd ymaddasu a'r hyn y gellir ac na ellir ei wneud bod yn barod i dderbyn ac yn agored i atebion arloesi darparu craffu / cyngor amlddisgyblaethol wrth ddatblygu cynlluniau ymaddasu lleol sicrhau bod y rhai sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau yn ymwybodol o 'ofynion' a'u cynnwys mewn sgwrs. datblygu map ffyrdd neu gynllun ymaddasu gydag adnoddau diriaethol ar gyfer cyflawni peidio â gor-addo defnyddio cyrhaeddiad eang asiantaethau lluosog i ddarparu datrysiadau arfer gorau / awgrymiadau / ffynonellau cyllid sicrhau dealltwriaeth o le'r gymuned yn y dirwedd ffisegol ehangach a sut y gallai hyn effeithio ar atebion posibl 	<ul style="list-style-type: none"> yr holl randdeiliaid i gydweithio'n agored mewn ysbryd cydweithredol gwirioneddol i sicrhau'r canlyniadau gorau posibl. arweinwyr cymunedol i ddod â gwybodaeth gymunedol i'r broses. bod yn agored, cydweithredu, mewnbyn amser i gydlynu dadansoddiad risg lleol

6.7. Roedd mynychwyr yn gallu meddwl am ymrwymadau y gellid eu gwneud yng Ngham 4 y Protocol: Cyflawni Ymaddasu. Eto, mae angen cydnabod mai amser cyfyngedig oedd gan gyfranogwyr Gweithdy #3 i fynd i'r afael â'r cam hwn. Dylai PCF a phartneriaid ailedrych ar hyn ar ôl Mawrth 2023 (gweler Adran 6)

Cam 4 Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd – Cyflawni Ymaddasu i Newid Hinsawdd

Byddem ni (y 'Ni' ar y cyd) yn	Byddwn ni yn ...	Byddem yn disgwyl ...
<ul style="list-style-type: none"> defnyddio cyrhaeddiad asiantaethau lluosog i ddod o hyd i gyllid, ymchwil, a dylunio mesurau ymaddasu arfer gorau ceisio cadw trosolwg "gwrthrychol" o'r broses gyfan gwneud y gorau o'r setiau sgiliau a'r arbenigedd ar gyfer cyflawni blaenoriaethau ymaddasu yn effeithiol sicrhau bod gennym ddull cydgysylltiedig o weithredu ar brosiectau, ymaddasu mewn cymunedau lle ceir problemau tebyg. h.y., un cais am arian ar gyfer prosiectau tebyg lluosog mewn ardaloedd lluosog 	<ul style="list-style-type: none"> mesur effaith y camau a gymerwyd i sicrhau eu bod yn cael yr effaith a ddymunir darparu cymorth rheoli ar gyfer cyflawni prosiectau cymunedol lobio'r llywodraeth i sicrhau bod galluogwyr polisi ac ariannol yn eu lle i gyflawni addasiadau sicrhau bod darpariaeth yn 'weladwy' - agored a gonest cydbwysu camau rhagweithiol o'r cynllun gyda chamau adweithiol mewn ymateb i gyfleoedd (fel ffynhonnell ariannu) parhau i fuddsoddi mewn gweithgarwch ymaddasu dros y tymor hir rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r holl randdeiliaid am brosesau / llwyddiannau / heriau clymu camau cyflawni i'n cynllunio busnes lle bo angen (e.e., cynnal a chadw ffyrdd, arolygon coed). 	<ul style="list-style-type: none"> cymunedau i nodi eu cyfraniad eu hunain at gamau ymaddasu cymunedau i wrthsefyll meddwl negyddol a chanolbwyntio ar gamau cadarnhaol i gynyddu gwydnwch

6.8. Darparodd yr ymarfer hwn, mewn cyfnod byr, syniad o ba fathau o ymrwymadau y gellid eu gwneud mewn Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd. Mae'n dangos cymhlethdod yr hyn y gallai ei olygu i agor deialog ar risgiau yn sgil yr hinsawdd gyda chymunedau a dilyn ymgysylltiad cychwynnol â phroses i'w dilyn sy'n arwain at weithredu. Mae nodi ac egluro ymrwymadau ar bob cam yn waith sy'n mynd rhagddo ac mae angen ei ddatblygu.

7. SUT Y GELLIR DEFNYDDIO PROTOCOL RISGIAU YN SGIL YR HINSAWDD YN SIR BENFRO

- 7.1 Mae ymaddasu i risgiau yn sgil yr hinsawdd yn broblem gymhleth i gymunedau a'r sefydliadau a'r cyrff sy'n eu cefnogi. Mae angen cynyddu dealltwriaeth leol o'r materion a'r camau gweithredu sy'n ymwneud â risgiau yn sgil yr hinsawdd er mwyn ymgysylltu â chymunedau'n ystyrlon ynghylch ymaddasu i newid hinsawdd. Mae'r comisiwn hwn wedi archwilio rhinweddau datblygu Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd ar gyfer Sir Benfro i gyflawni hyn.
- 7.2 Mae'r prosiect hwn wedi awgrymu y gallai Protocol fod yn arf gwerthfawr i ymgysylltu â chymunedau sydd mewn perygl o newid yn yr hinsawdd. Byddai hefyd yn helpu i ymgysylltu â chyrff a sefydliadau wrth ddatblygu dull mwy cydlynol o weithio gyda chymunedau ar risgiau yn sgil yr hinsawdd a meithrin eu gallu eu hunain i weithio gyda chymunedau ar y mater hwn.
- 7.3 Mae'r ymarferion yn y gweithdai wedi galluogi'r rhai a gymerodd ran i ddeall mwy am sut y gallai risgiau posibl yn sgil yr hinsawdd chwarae allan mewn cymunedau yn Sir Benfro, effeithio ar y gwasanaethau y gall cymunedau eu cyrchu a deall yr anghenion cymorth lluosog mewn gwahanol gymunedau wrth i'r hinsawdd newid.
- 7.4 Rydym wedi canfod o'r rhai yr ydym wedi ymgysylltu â nhw eu bod yn gweld y manteision allweddol canlynol o Brotocol fel y fframwaith a archwiliwyd yn Adran 5:
- byddai'n gweithredu fel catalydd i ddod â chymunedau, sefydliadau, grwpiau ac unigolion at ei gilydd i fynd i'r afael â risgiau yn sgil yr hinsawdd, gan ddefnyddio geirfa a phroses gyffredin i symud o ymgysylltu cychwynnol i gyflawni ymaddasu i newid yn yr hinsawdd – gyda disgwyliadau ac ymrwymadau clir gan gymunedau a'r cyrff a'r grwpiau sy'n eu cefnogi
 - galluogi sefydliadau i fyfrio ar y math o gymorth y bydd ei angen i helpu cymunedau i gynllunio ar gyfer a ffynnu mewn hinsawdd sydd wedi newid ac sy'n newid – a mynd i'r afael â hyn yn eu blaengynllunio a datblygiad sefydliadol
 - gweithredu fel catalydd posibl i rwydwaith o gymunedau gydweithio a chefnogi ei gilydd ar draws y Sir ar y mater hwn – gyda'r Protocol yn darparu strwythur cyffredin i gefnogi gwaith cydweithredol
- 7.5 Cwestiwn allweddol i'w ddatrys, a thu hwnt i gwmpas y comisiwn hwn, yw *pa* gymunedau a *faint* o gymunedau y gellir eu blaenoriaethu i weithio drwy'r Protocol. Mae'r gallu i ymgysylltu â chymunedau yn broblem i'r sefydliadau sy'n eu gwasanaethu, felly bydd angen dewis yn ofalus, os caiff y Protocol ei ddatblygu a'i ddefnyddio mewn 'cyfnod peilot' a thu hwnt. Yn yr un modd, bydd yn bwysig bod cymunedau sy'n cymryd rhan yn deall y bydd y math hwn o broses yn gofyn am gyfranogiad gweithredol drwy gydol y broses a amlinellir yn Adran 5 a gall amserlen eu gallu i ymgysylltu fod yn ffactor arwyddocaol.
- 7.6 Rhan o'r comisiwn gan PCF oedd i'r ymgynghorwyr archwilio sut y gallai rhwydwaith posibl o gymunedau sy'n gweithio ar ymaddasu i newid hinsawdd weithredu, a pha werth y gallai hyn ei gynnig. Mae gan Sir Benfro drydydd sector ffyniannus, gyda llawer o rwydweithiau sefydledig yn gweithio ar fwyd, iechyd, cynllunio gwydnwch¹⁹, gwirfoddoli a llu o faterion eraill. Sut gallai rhwydwaith ar risgiau yn sgil yr hinsawdd eistedd ochr yn ochr â'r rhain? Codwyd hyn fel mater mewn trafodaethau un i un a bu'r ymgynghorwyr yn myfrio ar arfer effeithiol ar ddatblygu

¹⁹Er enghraifft, mae PLANED wedi gweithio gyda chymunedau i ddatblygu cynlluniau gwydnwch cymunedol sydd yn y gorffennol wedi helpu i ganolbwyntio'r gymuned ar gamau gweithredu i'w cynnal eu hunain.

rhwydweithiau cymunedol i archwilio'r cwestiwn hwn. Mae'n bwysig nodi mai'r paragraffau canlynol yw barn yr ymgynghorwyr ar y mater hwn, ac efallai y bydd PCF a phartneriaid am asesu rhai o'r syniadau a'r rhagdybiaethau hyn mewn gwaith ar y Protocol yn y dyfodol yn ystod 2023.

7.7 Awgrymwn y gallai datblygu Rhwydwaith Sir Benfro gyfan gan ddefnyddio'r Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd fel fframwaith canolog ddod â nifer o fanteision i gymunedau gan gynnwys:

- rhannu gwybodaeth am risgiau yn sgil yr hinsawdd a sut y byddant yn effeithio ar y lleoedd y maent yn byw ynddynt. Gallai rhwydwaith sirol aiddosbarthu pŵer a gwybodaeth i gymunedau fel y gallent helpu i nodi a rheoli risgiau yn sgil yr hinsawdd, gan weithio ochr yn ochr ag asiantaethau allweddol.
- cefnogi grwpiau a chymunedau i siarad â'i gilydd am risgiau yn sgil yr hinsawdd, mynd i'r afael â rhwystrau cyffredin, rhannu atebion, a dod o hyd i dir cyffredin i adeiladu consensws ar y penderfyniadau heriol sydd o'n blaenau.
- adeiladu llais ar gyfer cymunedau lleol a chreu cynghreiriau ehangach – i ddylanwadu ar benderfyniadau, arweinyddiaeth, blaenoriaethau, a pholisi a allai effeithio arnynt, gan gynnwys cymorth ariannol.
- helpu gwahanol grwpiau cymunedol trwy gysylltiadau personol, ymweliadau wedi'u trefnu, cymorthfeydd, arddangosfeydd cyhoeddus, arddangosfeydd, hwyluso cymunedau o ddiddordeb, cyfnewid dysgu, rhannu arferion o fewn y sir a thu hwnt i helpu i hysbysu ac ysbrydoli ei gilydd.
- helpu unigolion neu grwpiau cymunedol lleol i gamu'n ôl o'u pryder uniongyrchol a gwerthfawrogi safbwynt ehangach neu gael persbectif gwahanol. Gallai hyn helpu gyda materion lles meddwl a straen emosiynol sy'n gysylltiedig â newid hinsawdd.

Felly, yn ogystal ag 'allbynnau a chanlyniadau posibl yn ymwneud â chynllunio ymaddasu i newid yn yr hinsawdd.', rydym yn awgrymu y gallai rhwydwaith o gymunedau sy'n gweithio ar ymaddasu i newid yn yr hinsawdd helpu i adeiladu 'cyfalaf cymdeithasol' y Sir i fynd i'r afael â risgiau yn sgil yr hinsawdd yn y blynyddoedd i ddod. Mae gan hyn y gwerth ychwanegol o ddarparu mewnwediad gwerthfawr i sefydliadau, cyrff a grwpiau sy'n cefnogi cymunedau o'r hyn sydd ei angen, yr hyn sy'n gweithio a'r hyn nad yw'n gweithio - a dull o ganolbwyntio'r adnoddau cywir i'r manau lle mae eu hangen.

7.8 Gan ddefnyddio ein gwaith mewn manau eraill, a llenyddiaeth berthnasol, rydym yn awgrymu bod nifer o ddulliau rhwydwaith ac opsiynau y gellid eu datblygu o amgylch risgiau yn sgil yr hinsawdd ac ymaddasu gan gynnwys yn Sir Benfro:

- gellid creu **rhwydwaith anffurfiol** gyda rhestr o unigolion â diddordeb ar daenlen. Rhennir gwybodaeth am ymaddasu i'r newid yn yr hinsawdd ar hyb cyfryngau cymdeithasol, gofynnir am gyngor, a rhoddir ymatebion pryd a phan y byddant ar gael. Gallai hyn fod yn rhan o rôl swydd bresennol mewn sefydliad cynnal.
- gellid datblygu **cymuned o ymarfer**, gallai hyn gynnwys cymunedau a chynrychiolwyr sefydliadau sy'n eu cefnogi i weithio gyda'i gilydd i ganolbwyntio gweithgaredd a rennir, datblygu agenda dysgu ar y cyd i ddyfnhau eu gwybodaeth a'u harbenigedd ar ymaddasu i newid yn yr hinsawdd a rhwyngweithio'n barhaus. Gallai hyn hefyd fod yn rhan o rôl swydd bresennol mewn sefydliad cynnal.

- **rhwydwaith risgiau yn sgil yr hinsawdd gymunedol ffurfiol** – gallai'r strwythur hwn gynnwys swyddog datblygu (a gynhelir gan sefydliad) yn rhannu gwybodaeth, yn trefnu cyfleoedd i rwydweithio, rhwng cymunedau, yn darparu hyfforddiant, ac yn cydlynu ymatebion sirol i benderfyniadau neu brosesau ar risgiau yn sgil yr hinsawdd. Gellid perswadio grwpiau â diddordeb i ddod yn aelodau i gael mynediad at gymorth gan y rhwydwaith hwn.
- **rhwydwaith ar ei ben ei hun annibynnol** gydag aelodaeth ffurfiol, erthyglau llywodraethu penodol, bwrdd cynghori, swyddog datblygu, rhaglen gymorth, ceisio cyllid allanol i gefnogi ymaddasu i newid yn yr hinsawdd mewn cymunedau.
- gallai rhwydwaith weithredu fel menter **gydweithredol** i gynyddu ymwybyddiaeth a gweithredu ar risgiau yn sgil yr hinsawdd. Mae menter gydweithredol yn gymdeithas ymreolaethol o bobl yn cydweithio i ddiwallu eu hanghenion economaidd, cymdeithasol a diwylliannol cyffredin. Mae'n fenter sy'n eiddo ar y cyd ac yn cael ei rheoli'n ddemocrataidd. Mae enghreifftiau nodedig o fentrau cydweithredol yn cynnwys Cartrefi Cymru (Gofal Cymunedol a chymorth cysylltiedig â Thai yn Hwlfordd) a PMR (cydweithfa ffermio sy'n eiddo i'r aelodau sydd hefyd wedi'i lleoli yn Hwlfordd).

- 7.9 O ystyried bod rhwydweithiau eisoes yn bodoli sy'n cefnogi gweithgarwch ar lefel gymunedol, bydd yn bwysig i gyrff fel PCF, Partneriaeth Natur Sir Benfro, PLANED a PAVS (Cymdeithas Gwasanaethau Gwirfoddol Sir Benfro) feddwl sut y gallai rhwydwaith o'r math hwn gyd-fynd â'u gweithgareddau cynlluniedig presennol ac arfaethedig. A allent gynnal rhwydwaith o'r fath, a gwneud cais am gyllid i'w gefnogi?
- 7.10 Er y gall y rhwydweithiau mwy ffurfiol hyn ymddangos yn ormodol ar hyn o bryd, rydym yn awgrymu, wrth inni symud i gyfnodau mwy heriol wrth i effeithiau newid hinsawdd ddechrau dod i'r amlwg yn y degawdau nesaf, y gallai'r rhesymeg dros sefydlu rhwydweithiau mwy ffurfiol o gydgymorth ddod yn fwy cymhellol.
- 7.11 Mae'r syniad o rwydwaith o gymunedau yn cydweithio ar ymaddasu i newid yn yr hinsawdd yn amlwg yn fater sydd angen trafodaeth bellach. Nid oedd amserlen y prosiect hwn yn galluogi hynny. Rydym yn argymhell bod PCF a phartneriaid yn ailedrych ar hyn yn ystod 2023 i ddatblygu eu syniadau ar hyn. Agwedd bwysig ar hyn fydd ymgysylltu â chymunedau a'u cynrychiolwyr i weld beth yw eu barn am y cysyniad hwn.
- 7.12 O ran y Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd, rydym wedi darparu cefndir a manylion ar yr hyn y gallai protocol ar risgiau yn sgil yr hinsawdd ei gwmpasu, sy'n cynnwys proses fesul cam i weithio gyda chymunedau ar y mater hwn. Fel y nodwyd yn y cyflwyniad, mae hwn yn waith ar y gweill, gyda chwmpas y prosiect hwn wedi'i gyfyngu gan amser y cyllid
- 7.13 Rydym yn awgrymu bod PCF a phartneriaid, gan gynnwys y BGC, Cyngor Sir Penfro, Cyfoeth Naturiol Cymru ac APCAP yn parhau i ddatblygu deialog o fis Ebrill 2023 gyda sefydliadau cymunedol ar gynnwys y Protocol ar gyfer pob cam 1-4, i ddatblygu eu meddwl ar y mater hwn. Bydd yn arbennig o bwysig ymgysylltu â sefydliadau cymunedol megis PAVS, PLANED, Cyngorau Tref a Chymuned a grwpiau fel Trawsnewid Bro Gwaun, Grŵp Gwydnwch EcoDewi a Chyfeillion Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro i gael cipolwg ar rôl y gymuned ar bob cam.
- 7.14 Yn ein barn ni, y camau nesaf unwaith y bydd yr ymgysylltu â'r sector cymunedol wedi'i gwblhau yw yn gyntaf datblygu Protocol Risgiau yn Sgil yr Hinsawdd drafft ac ymgynghori ar hyn trwy rwydweithiau PCF (Fforwm Arfordir Sir Benfro) a thrwy eu gweithgareddau ymgysylltu arfaethedig; yn ail, adrodd i'r BGC ar y gwaith hwn; yn drydydd i sicrhau cefnogaeth (amser staff ac ariannol) gan bartneriaid y BGC i ymgysylltu'n fanwl â dwy neu dair cymuned i ddilyn pob cam o'r protocol dros gyfnod o 12 mis.

7.15 Awgrymwn y gallai 'treialu' y Protocol hwn neu fersiwn ohono, weithredu fel proses ddysgu ar gyfer y cymunedau peilot a'r partneriaid dan sylw. Byddai'r gweithgaredd hwn yn rhoi neges glir i gymunedau bod cyrff cyhoeddus ac eraill yn dechrau gweithio ar ddulliau cyd-gynhyrchiol strwythuredig i'w cefnogi drwy newid yn yr hinsawdd. Byddai gweithredu fel hyn yn sicrhau bod Sir Benfro unwaith eto ar flaen y gad o ran gweithio ar y mater hwn yng Nghymru.

Dr Alan Netherwood
Netherwood Sustainable Futures
Dafydd Thomas
Cynlluniwr Lles

31.03.2023

ATODIAD A – CYMUNEDAU SIR BENFRO SYDD MEWN PERYGL O LIFOGYDD AR YR WYNEB, LLANW, AFONOL A CHYMUNEDAU ARFORDIROL SYDD MEWN PERYGL

Community	Surface	Tidal	Fluvial	At Risk	PCNP CCMA	Shoreline post 2025 - 2055
Amroth						No active intervention post 2055
Angle		6				
Broadhaven S & C						Managed retreat post 2055
Broadhaven North						Managed retreat 2025-55 then no active intervenion
Cilgerran			9			
Crymych			1			
Cym yr Eglws						Hold the Line and Nature Based Solutions
Dale		9				
Felindre Farchog			7			
Fishguard	9	7	5	4		
Fishguard Harbour						Hold the Line and Nature Based Solutions
Fishguard Lower						Hold the Line and Nature Based Solutions
The Gam						
Gelliswick Bay						
Goodwick	6	2				Managed retreat (Parrog) post 2025.
Goodwick Lower						Managed retreat post 2055
Haroldston Hill						Managed retreat post 2055
Haverfordwest	5	5	3	1		
Kilgetty			4			
Little Haven						Managed retreat post 2055
Llawhaden			10			
Lower Solva						Managed retreat post 2055
Lydstep	7					No active intervention post 2025
Martello, Llanreath Cleddau Bridge						Hold the Line and Nature Based Solutions
Merlin's Bridge	10					
Milford Haven		10	6			Hold the Line and Nature Based Solutions
Narbeth	8					
Neyland						Hold the Line and Nature Based Solutions
Nolton Haven						Managed retreat post 2025
Newgale						Managed retreat 2025-2055 then no active intervention
Newport	4	8				Parrog managed retreat post 2055
Newport Sands						Managed retreat 2025-2055 then no active intervention
Pembroke		3		2		
Pembroke Dock	2	4				
Porth Clais Inner						Hold the Line and Nature Based Solutions
Porth Clais Outer						No active intervention post 2025
Porth Gain						Hold the Line and Nature Based Solutions
Pwllgwaelod Bay						No active intervention post 2025
Saundersfoot			8			Managed retreat post 2055
Solva Harbour						Hold the Line and Nature Based Solutions
St. Dogmaels	3		2	5		(North) Hold the Line and Nature Based Solutions
Tenby	1	1		3		North and South Beach Hold the Line and Nature
Wisemans Bridge						No active intervention post 2025
Whitesands Bay						Managed retreat post 2025

Daw'r data hwn o ddata Cyfoeth Naturiol Cymru a ddarparwyd ar gyfer Aseiad Llesiant Sir Benfro (2022) a data PCAP ar ardaloedd rheoli newid arfordirol (2018).

ATODIAD B – SEFYDLIADAU A ALLAI FOD YN YMWNEUD Â SENARIO NEWID HINSAWDD 'MIDDLEHAVEN'

Awdurdodau Lleol

Aelod Etholedig
Cyngor Sir Penfro (Priffyrdd)
Cyngor Sir Penfro (Cynllunio)
Cyngor Sir Penfro (Rheolwyr
Gwasanaethau)
Cyngor Sir Penfro (Rheoli Asedau)
Cyngor Sir Penfro (Bioamrywiaeth)

Busnesau

Tirfeddianwyr
Ffermwyr
Gweithgynhyrchu
Manwerthu
Hamdden
Twristiaeth
Bwyd
Siambr Fasnach
Cyflenwyr

Cyfleustodau

Dŵr Cymru Welsh Water
Grid Cenedlaethol
Western Power Distribution

Cyrff Cyhoeddus

Cyfoeth Naturiol Cymru
PCNP
Llywodraeth Cymru
Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda

Y Gymuned

Householders
Deiliaid tai
Cymdeithasau Tai
Cyngor Tref
Cyngor Cymuned
Grwpiau seiliedig ar ffydd
Sefydliadau academaidd
PAVS

Erill

Yswirwyr
Banciau/darparwyr morgeisi
Undebau Ffermio
Cyrff cymorth fferm